

Važnost jezične djelatnosti čitanja u radu s djecom rane predškolske dobi

Šarković, Nina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:967727>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Nina Šarković

Važnost jezične djelatnosti čitanja u radu s djecom rane predškolske dobi

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Važnost jezične djelatnosti čitanja u radu s djecom rane predškolske dobi

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Kultura govorenja i pisanja

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marinko Lazzarich

Student: Nina Šarković

Matični broj: 02990134077

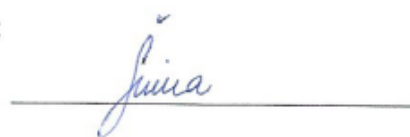
U Rijeci,

lipanj, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Vlastoručni potpis:

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Jura", is written over a solid horizontal line.

ZAHVALA

Zahvaljujem se prvenstveno svojem mentoru izv. prof. dr. sc. Marinku Lazzarichu na ukazanoj pomoći tijekom pisanja završnog rada, razumijevanju i strpljenju. Zahvaljuem se svojoj obitelji kao najvećoj životnoj podršci i svim prijateljima koji su me podržavali i motivirali tijekom pisanja završnog rada, ali i studiranja općenito.

Veliko hvala svim osobama koje su vjerovale u mene i zbog kojih će mi razdoblje studiranja ostati u lijepom sjećanju!

Sažetak:

Čitanje je vrlo kompleksna jezična djelatnost. Osim što čitajući doživljavamo, osjećamo, logički povezujemo, uspoređujemo i donosimo zaključke, današnje funkcioniranje u svijetu i društvu nije moguće bez te djelatnosti. S obzirom na nužnost čitanja u današnjem vremenu, poželjno je usvajati osnove već u ranoj i predškolskoj dobi. U toj dobi značajna je uloga roditelja i odgajatelja koji trebaju djeci čitati i omogućiti im upoznavanje sa slovima, riječima i tekstem u igri i na njima zanimljiv i zabavan način. Živa je riječ djeci zanimljivija od tehnologijom posredovanih iskustava. Imajući u vidu dobrobit čitanja djeci od najranije dobi odgajatelji posebnu pozornost posvećuju interpretativnom čitanju, jer je interpretacija ta koja će djeci privući pažnju ili ih odbiti od sadržaja koji se interpretira. Dobro čitanje naglas potiče misaone procese, pobuđuje emocije i pokreće fantaziju malih slušatelja te je stoga poželjno omogućiti čitanje djeci od najranije dobi.

Ključne riječi: čitanje, odgajatelj, dijete, dječja književnost

Summary

Reading is a very complex language activity. Apart from the fact that by reading we experience, feel, connect logically, compare and bring up conclusions, the world today could not function properly without this activity. Given the necessity of reading nowadays, it is desirable to adopt the basics at an early and preschool age. At that age, the role of the parents and the educators is important, as they have to read to their kids and enable them to get acquainted with letters, words and text through play and in an interesting and fun way. A living word is more interesting to children than technology-mediated experiences. Considering the benefits of reading to children from the earliest age, educators pay special attention to interpretive reading, because interpretation is what will attract children's attention or distract them from the content that is being interpreted. Good reading aloud stimulates thought processes, arouses emotions and stimulates the imagination of young listeners and therefore it is desirable to allow that kind of activity to children from an early age.

Key words: reading, educator, child, children's literature

Sadržaj:

1. UVOD.....	1
2. JEZIČNA DJELATNOST ČITANJA	3
2.1. Čitanje	3
2.2. Zašto i kako čitati djeci	4
2.3. Interpretativno čitanje	6
2.4. Nacionalna kampanja „Čitaj mi!“	8
3. VAŽNOST ČITANJA DJECI	9
3.1. Kognitivni razvoj	11
3.2. Razvoj govora	11
4. DJEČJA KNJIŽEVNOST.....	13
4.1. Vrste dječje književnosti	14
4.2. Prilagođenost dječje književnosti dobi djeteta.....	14
4.3. Uloga dječje književnosti.....	16
5. SLIKOVNICA	17
5.1. Definicija slikovnice	17
5.2. Funkcije slikovnice	18
5.2.1. Informacijsko-odgoja funkcija slikovnice	18
5.2.2. Spoznajna funkcija slikovnice	19
5.2.3. Iskustvena funkcija slikovnice.....	19
5.2.4. Estetska funkcija slikovnice.....	19
5.2.5. Zabavna funkcija slikovnice	20
5.3. Kvaliteta slikovnice.....	20
5.4. Uporaba slikovnica.....	21
5.4.1. Uporaba slikovnice u odgojno-obrazovnoj ustanovi	21
5.4.2. Uporaba slikovnice obiteljskom domu	22

6.	ULOGA OKOLINE U POTICANJU JEZIČNE DJELATNOSTI ČITANJA ..	23
6.1.	Uloga odgajatelja	24
6.2.	Uloga roditelja.....	25
7.	KREATIVNI NAČIN ČITANJA U RADU S DJECOM.....	28
7.1.	Transformativni dijaloški proces.....	28
7.2.	Procesna drama	29
7.3.	Vođeno čitanje	30
8.	ZAKLJUČAK.....	33
9.	LITERATURA	34

1. UVOD

U današnjem svijetu tehnologije i digitalizacije čitanje je ipak neizostavna djelatnost svake osobe. Iz istog razloga vrlo je važno da svaka osoba zna čitati, razumije što čita i zna to primijeniti, a čitateljske navike stječu se upravo od najranije dobi. S obzirom da se s čitanjem susrećemo svakodnevno, važno je stvoriti temelje već u ranom djetinjstvu. Čitati djeci, nuditi im slikovnice i različite tekstove, pjevati pjesmice i razgovarati s djecom, neovisno o njihovom razumijevanju i mogućnostima, ključno je upravo u ranoj dobi kada se djeca najsnažnije razvijaju u svim područjima (Šauperl, 2007). Veoma je važan i način čitanja na glas te se interpretaciji svakog djela treba posvetiti pozornost. Živa riječ djeci je zanimljivija od tehnologijom posredovanih iskustva. Dobro čitanje naglas potiče misaone procese, pobuđuje emocije i pokreće fantaziju malih slušatelja. Uz razgovor s djecom, čitanje je vrlo važna komponenta djetetova života jer ono na taj način uči o svijetu koji ga okružuje. Iako su roditelji prvi učitelji, vrlo važnu ulogu imaju i odgajatelji s kojima dijete u odgojno-obrazovnoj ustanovi provodi mnogo vremena te je vrlo važno dijete poticati na igru uz knjige, pričanje, prepričavanje, čitanje, osmišljavanje priča, pjevanje i sl. Djetetu treba pružati priliku da samostalno čita riječi, rečenice ili pokuša raspoznati određeno slovo, ali uvijek na zabavan način jer djeca igrajući se uče. Osim što čitanjem djeca proširuju vokabular, ona usvajaju nova znanja, proširuju već stečena i oblikuju svoja stajališta. Vrlo je važno interpretativno čitanje koje kod djece predškolske dobi potiče predčitalačke vještine koje je potrebno razvijati kod djece kako bi savladala vještinu čitanja. Interpretativnim čitanjem utječemo na djetetov razvoj govora, bogaćenje rječnika, čitanje i općenito prenosimo djeci doživljaj književnoumjetničkog teksta (Rosandić, 2005).

Čitanjem možemo utjecati na sva razvojna područja djeteta svjesno ili nesvjesno. Živa riječ privlači pažnju djeteta, pobuđuje određeni interes i naposljetku omogućuje izravan prijenos znanja. Slikovnica kao prva knjiga djeteta ima značajnu ulogu za svako dijete. Postoje razne slikovnice te je moguće za svaku situaciju, interes, problem ili pitanje pronaći odgovor putem iste. Slikovnica ima brojne funkcije koje se ne smiju

zanemarivati i upravo je u tim funkcijama i kvaliteta slikovnice kao takve. Vrlo je važno osvijestiti odrasle o ulozi slikovnice u djetetovu životu i o kvaliteti koje ona sadrži. Veliku ulogu u svemu ima okruženje, u pogledu osmišljenosti prostora i ponude materijala u prostoru i fizičko okruženje koje obuhvaća roditelje, odgajatelje i cijelu zajednicu i društvo čija su djeca aktivni sudionici. Uz sve navedeno ne smije se izostaviti igra kao glavni oblik učenja djece koja treba biti dio njihove svakodnevnice.

2. JEZIČNA DJELATNOST ČITANJA

2.1. Čitanje

Čitanje je vrlo kompleksna vještina koja zahtjeva posjedovanje brojnih znanja i sposobnosti poput vidnih, slušnih, jezično-govornih i spoznajnih, a temelji se na jezičnim sposobnostima. Ono se smatra jednim od starijih oblika kulturne djelatnosti čovjeka i osnovnim sredstvom obrazovanja (Rosandić, 2005). Čitamo s ciljem razumijevanja poruke koju nam šalje određeni tekst. Razumijevanje napisanog složen je proces za osobu koja uči to po prvi put jer ona prvo mora vidjeti slovo (grafem), zatim ga povezati s glasom (fonemom), u riječima izdvojiti glasove te tek onda spojiti sve u smislenu cjelinu i shvatiti koja je riječ napisana (Andrešić, 2010). Iako živimo u svijetu koji se na globalnoj razini smatra pismenim, čitanje je izrazito zahtjevan i kompleksan kognitivni proces te on podrazumijeva koordinaciju i aktiviranje brojnih znanja i sposobnosti koji su većinom na nesvjesnoj razini (Peti – Stantić, 2019).

Čitajući doživljavamo, osjećamo, logički povezujemo, uspoređujemo i donosimo zaključke. Čitanje je u današnjem svijetu nužno i iz istog razloga poželjno je usvojiti tu vještinu već u ranoj dobi. Stoga je važno djeci čitati i pružiti im mogućnost da se upoznaju sa slovima, riječima i tekstem. Kao vještina, čitanje se smatra psihološkim procesom i prilagodbom živčanog sustava potrebama kulture i komuniciranja (Čudina-Obradović, 2014).

Rosandić (2005) navodi više stavki koje podrazumijevaju jezičnu djelatnost čitanja. Neke od njih jesu praćenje teksta pogledom i raspoznavanje slova u tekstu, povezivanje slova, riječi i rečenica te shvaćanje značenja i smisla koji tekst prenosi na čitatelja, otkrivanje poruke i primjena iste u realnom svijetu, učenje i prihvaćanje poruke te cjelokupno razumijevanje teksta.

Prema jezičnom kriteriju navodi se više načina na koje je moguće čitati, a to su interpretativno čitanje, čitanje u sebi, scensko čitanje i čitanje naglas. Čitanje naglas osnova je tijekom rada s djecom u odgojno-obrazovnoj ustanovi s obzirom da ona još ne znaju čitati. To je jedna od vrste jezične djelatnosti u kojoj se znakovnim sustavom

govorenog jezika prenose znakovi pisanog jezika. Prilikom čitanja naglas naglasak je na jasnoći, izražajnosti, čujnosti, didaktičkoj svrhovitosti i pravilnosti (Rosandić, 2005).

2.2. Zašto i kako čitati djeci

Temeljem mnogih provedenih istraživanja pokazalo se da ukoliko djetetu čitamo od najranije dobi utječemo na njegov razvoj jednako kao i osiguravanjem osnovnih potreba poput hrane i pića te odmora, igre, zdravlja, sigurnosti, ljubavi i sl.. Poznato je kako su prve godine života djeteta najvažnije jer se u tom razdoblju mozak djeteta razvija brzinom koja se više u niti jednom razdoblju života neće ponoviti. Ukoliko se u prvim godinama života djeteta ne osiguraju poticaji poput čitanja, to će utjecat na njegova postignuća u odrasloj dobi, jer čitanjem osim što utječemo na govorni razvoj, utječemo na sve razine razvoja djeteta, a pogotovo njegov kognitivni razvoj. Poticaji koji se nude djeci i rano iskustvo ključni su za daljnji uspjeh u bilo kojem području, pa tako i pismenosti, čitanja i razumijevanja. Čitanjem bogatimo djetetov vokabular, razvijamo njegove govorne sposobnosti, uvodimo ga u svijet umjetnosti i mašte, dijete uči slušati, razvija opažanje, pozornost, promatranje, mišljenje i logičko zaključivanje, a u svemu tome ključna je uloga odraslih. Čitanjem djeca usvajaju temelje o svijetu koji ih okružuje i koje kroz život nadograđuje te se ono intelektualno i misaono razvija. Uz čitanje važno je naglasak staviti i na komunikaciju, razgovor o pročitanoj gdje djeca uspostavljaju kontakt, uče komunicirati, postavljaju pitanja, odgovaraju na postavljena pitanja te potencijalno razvijaju interes za određenu temu, otvorenost za društvo i osjećaj za stupanje u interakcije. Odrasla je osoba djetetov uzor, pa tako gledajući u nju dijete uči kako se treba držati knjiga, okretati stranice, gdje je početak, a gdje kraj, kako se čita (s lijeva na desno) i sl.. Također, ukoliko se tijekom čitanja pokazuju prstom riječi ili slike u knjizi djeca uče razlikovat isto (Apel i Masterson, 2004). Čitanje kao dio rutine djetetova dana u obiteljskom domu, odgojno-obrazovnoj ustanovi ili u nekom drugom okruženju, vremenom pospješuje djetetove predčitalačke vještine, uči ga pravilima

čitanja, dijete se privikava na pisani tekst i stječe navike. Ovisno o djetetovoj dobi potrebno je prilagoditi sadržaj, a u tablici koja slijedi u nastavku navedene su *Karakteristike faza rane pismenosti obzirom na dob djeteta* (Radonić i Stričević, 2009).

6-12 mjeseci	Prihvata knjigu. Prinosi je ustima. Sjedi u krilu. Drži glavu uspravno.	Gleda slike, glasa se, gladi slike. Najradije gleda fotografije lica.	Roditelji drže dijete udobno tako da se gledaju licem u lice. Roditelji slijede djetetov znak za "još" i "stop".
12-16 mjeseci	Pridržava knjigu uz pomoć. Okreće stranice, nekoliko istovremeno. Sjedi bez pomoći. U stanju je nositi knjigu.	Više ne ide s knjigom pravo u usta. Pokazuje na slici s jednim prstom. Prepoznaje sliku javljajući se za nju tipičnim glasanjem.	Dijete može biti žalosno ako roditelj čita nezainteresirano. Dijete donosi knjigu da mu se čita. Ako roditelj inzistira da dijete sluša, ono može odbijati.
18-36 mjeseci	Lista stranicu po stranicu. Nosi knjigu po kući.	Daje imena slikama. Pažnja jako varira. Traži da mu se jedna te ista priča stalno čita iznova. "Čita" knjige svojim lutkama.	Roditelj pita "Što je ovo" i daje vremena djetetu da odgovori. Roditelj prilagodava knjigu djetetovom iskustvu. Roditelj treba tolerirati fluktuirajuću pažnju djeteta.
3 godine i stariji	Drži knjigu bez pomoći. Lista stranice normalne debljine jednu po jednu.	Opisuje jednostavne radnje. U stanju je prepričati priču. Igra se čitajući, prati prstom s lijeva na desno, s vrha na dno. "Piše" svoje ime/linearno piskara/	Roditelj postavlja pitanja kao "Što se događa?" Roditelji vrednuju djetetove odgovore i raščlanjuju ih. Roditelji ne forsiraju dijete već pokazuju zadovoljstvo kada ono koristi riječi.

Slika 1: *Karakteristike faza rane pismenosti obzirom na dob djeteta*, prema Radonić i Stričević, 2009:8).

Stričević (2006) navodi deset zlatnih pravila za roditelje koji se mogu primijeniti na svaku odraslu osobu koja djetetu želi približiti čitanje na zanimljiv način:

1. *Razgovarajte s djetetom (razgovor je višesmjerna komunikacija, a ne samo davanje uputa, naredbi, i šturo odgovaranje na pitanja).*
2. *Slušajte dijete (djetetu treba dati priliku da se izrazi, treba ga poticati kratkim pitanjima otvorenog tipa, primjerice kako i zašto, ne prekidati ga dok govori, ne požurivati).*
3. *Poštujte dijete, pokažite mu da vam je važno (dijete kojemu roditelji/odrasli posvećuju pažnju, čitaju mu i pričaju, dobiva poruku da je vrijedno napora i vremena odraslih).*
4. *Čitajte djetetu na glas svaki dan (za čitanje valja iskoristiti svaku priliku iz svakodnevnog života, jer učenje koje se događa u stvarnim životnim situacijama najbolje je učenje).*

5. *Stvarajte rituale čitanja (dijete treba stjecati naviku da postoji i posebno vrijeme za čitanje, kada se toj aktivnosti predaje u potpunosti).*
6. *Čitajte s djetetom u svakoj prilici različite tekstove i poruke (odrasli mogu sve brže i bolje od djeteta, ali od toga dijete nema koristi, zato valja imati strpljivosti za njegove pokušaje i pogreške).*
7. *Čitajte i sami jer vi ste djetetu model (dijete oponaša odrasle, posebice one koje voli i vjeruje im).*
8. *Pišite i zapisujte pred djetetom (svaki zapis u podsjetniku ili pisanje pisma koje dijete vidi, govori mu o vezi čitanja, pisanja, riječi i značenja u stvarnom životu).*
9. *Ograničite vrijeme za gledanje TV i igranje računalnih igrica (birani TV program valja gledati s djetetom, a ne pored njega, bez komunikacije i komentara).*
10. *Darujte djetetu knjigu (knjigu je dobro darovati u svakoj prilici jer će joj se dijete naučiti veseliti; valja pažljivo birati knjige, baš kao što se za dijete pažljivo bira hrana, odjeća, igračka...) (Stričević, 2006:4).*

2.3. Interpretativno čitanje

Čitateljeva interpretacija djela ključna je u prenošenju poruke slušateljima te način interpretacije omogućuje stvaranje doživljaja o pročitanom. Interpretacija djeci bogati rječnik i pomaže u razvoju govora. Ona objedinjuje stvaralačku osobnost, inspiraciju djela, tradiciju te povijesni kontekst (Rosandić, 2005). Prilikom interpretacije naglasak treba biti na mašti, gestama, tonu glasa, dinamici i tempu kako bi se djeca zainteresirala i tada se govori o interpretativnom čitanju.

Interpretativno čitanje je čitanje naglas u kojem se naglasak stavlja na doživljaj književnoumjetničkoga teksta koji se prenosi na osobu kojoj se čita. Takvo čitanje zove se još i estetsko (impresivno, ekspresivno) jer se takvim načinom čitanja dolazi do estetske doživljajnosti i i odgoja pjesničkog sluha (Rosandić, 2005). Interpretativno čitanje podrazumijeva jasno, razumljivo i pravilno čitanje te osoba koja čita mora to

činiti promišljeno i prethodno se za to pripremiti. Prilikom interpretativnog čitanja naglasak je na doživljaju kojeg čitatelj prenosi slušatelju i na taj način utječe na njegove emocije, raspoloženje i pažnju (Pavličević-Franić, 2005). Interpretativno čitanje čine znakovi pisanog jezika koji se prenose u govorne znakove i naglasak se stavlja na intonaciju koja se regulira interpunkcijama uz stanke, tempo, dinamiku, boju glasa i sl. (Rosandić, 2005). Ovim načinom čitanja djeci se prenose emocije, približava im se tekst koji se interpretira i prenosi poruka, a ključnu ulogu u svemu imaju geste i naglašavanje riječi. Djeca osim što bogate vokabular učenjem novih riječi, razvijaju mišljenje, maštu te usvajaju temelje za daljnje učenje. Vrlo je važno da tekst koji se interpretativno čita djeci bude primjeren njihovom uzrastu, potrebama i mogućnostima, razumljiv, blizak, zanimljiv i zadrži njihovu pažnju, što većinom ovisi o osobi koja čita (Rosandić, 2005). Interpretativno čitanje treba predstavljati zabavnu aktivnost koja neće biti opterećenje ni djeci ni odrasloj osobi jer svi iz toga uče u suradnji i u ugodnoj atmosferi uz igru.

U svojoj knjizi Rosandić (2005:178) navodi više zahtjeva koje interpretator treba zadovoljiti prilikom interpretativnog čitanja, a to su: *doživljaj teksta, temeljito poznavanje svih slojeva teksta (sadržajnih – tematsko-motivskih, emocionalnih, misaonih, jezično-stilskih, vrstovnih), razumijevanje značenja svake riječi i svakoga znaka u pisanome tekstu i prijenos u govorni izraz, poznavanje sintaktičkoga, ritamskoga i glasovnoga ustrojstva teksta, poznavanje vrednota govorenoga jezika i sposobnost zamišljanja (literarna imaginacija), uživanje i uspostavljanja kontakta sa slušateljstvom.*

Prilikom interpretativnog čitanja glavnu ulogu imaju interpunkcijski znakovi koje je potrebno pravilno interpretirati uz stanke, tempo, boju glasa, dinamiku, jakost te ulaznu i silaznu intonaciju te se može zaključiti da kvaliteta interpretacije ovisi isključivo o interpretatoru koji iznosi sadržaj za koji se prethodno treba pripremiti (Rosandić, 2005).

2.4. Nacionalna kampanja „Čitaj mi!“

U Hrvatskoj se potiče čitanje djeci već u najranijoj dobi jer ono utječe na brojne faktore razvoja djeteta te je to u većini slučajeva na razini lokalnih zajednica, gdje svaka ovisno o stavovima, interesima i ciljevima djeluje drugačije. Od 2013. godine započinje nacionalna kampanja *Čitaj mi!* koja promiče čitanja naglas djeci od rođenja. Kampanju pokreću Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež HKD-a, Hrvatsko čitateljsko društvo, Hrvatsko pedijatrijsko društvo, UNICEF Hrvatska i Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti. Kristina Čunović kao predsjednica prethodno navedene komisije koordinatorica je kampanje. Ova kampanja pokrenula se povodom Europske godine čitanja naglas pod pokroviteljstvom Ministarstva socijalne politike i mladih. Svrha kampanje jest poticanje roditelja i svih odraslih na čitanje naglas od najranije dobi djeteta. Čitanje bi trebalo biti dio svakodnevne rutine te se upravo čitanjem uspostavlja odnos između djeteta i odrasle osobe. Jedan od ciljeva kampanje bio je i poticanje na dolazak mlađe djece uz pratnju odrasle osobe u lokalnu narodnu knjižnicu gdje bi se upoznali s dobrobitima čitanja naglas, kako i kada čitati, kako izabrati primjerno štivo djetetu i ponuditi mu ga na njemu primjeren i zanimljiv način (Čunović i Stropnik, 2015).

Kampanja *Čitaj mi!* ima i svoju stranicu kao i društvene mreže gdje svakodnevno objavljuje sadržaj i promovira svakodnevno čitanje djeci od rođenja. Čitanjem od najranije dobi dijete uči pravila čitanja, stvara predčitalačke vještine te se upoznaje s pisanom riječi bez potrebe za znanjem čitanja i pisanja (Čunović i Stropnik, 2015).

3. VAŽNOST ČITANJA DJECI

Čitanjem djecu upoznajemo s brojnim komponentama jezika i govora. Djeca riječi koje čuju uspoređuju s tekstem i ilustracijama koje vide i logički zaključuju. Ukoliko se djeci sviđa ono što im čitamo, ona će stvoriti pozitivan stav o čitanju, slušanju i općenito knjigama. Kada se djeci čita kako bi ona zavoljela čitanje i razvila ljubav prema knjizi, ona će vremenom usvojiti brojne vještine koje će im kasnije omogućiti lakše savladavanje vještina pisanja i čitanja. Djeca počinju shvaćati i vezu između glasa i slova te riječi i slova koje vide u tiskanom obliku uz auditivan podražaj od osobe koja taj tekst čita. Kao što je i prethodno navedeno, djeca bogate svoj vokabular, stječu nova znanja i informacije, počinju shvaćati pravila pismenosti, proširuju razumijevanje jezika te razvijaju vještine početnog pisanja i čitanja. Također razvijaju empatiju, usvajaju moralne vrijednosti te razumiju socijalne odnose i pravila ponašanja koja im pomažu prilikom rješavanja sukoba i općenito funkcioniranja u društvu (Moomaw i Hieronymus, 2008). Uz čitanje djeca počinju razumjeti smisao ispričane priče, shvaćaju poruku koja se prenosi, znaju prepričati jednostavniju priču te uz sve to uče osnove kao što su kako se knjiga drži, u kojem smjeru se okreću stranice i kako se čita (Čudina-Obradović, 2003). Primarni cilj osim razumijevanja priče jest da dijete uživa u slušanju priče koja mu se čita. Čitanjem se obogaćuje djetetovo iskustvo, šire im se vidici te uče slušati jedni druge, uvažavaju tuđe i svoje osjećaje, prepoznaju i razlikuju dobro od lošeg. Također se produljuje dječja pažnja i koncentracija te ona bolje razumiju priču koju povezuju s tekstem i ilustracijama. Važno je djecu uključiti u čitanje postavljanjem pitanja tijekom i nakon čitanja, razgovorom o pročitanom i razumijevanju istog. Čitanjem djeci primjerenih tekstova potiče se djetetov intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj, izgrađuje se odnos s djetetom, razvija se empatija i pozitivan stav i simpatija prema knjizi kao nečemu s čime se svaka osoba susreće tijekom cijelog života (Čudina-Obradović, 2003).

Čudina-Obradović (2014) navodi dva ključna izvora vještine čitanja. Unutarnji izvor koji podrazumijeva spoznajnu i biološku razinu ponašanja i vanjski izvor koji je pod utjecajem okoline i podrazumijeva metode poučavanja i mogućnost čitanja. Biološka razina predodređena je svakoj osobi rođenjem te se ona odnosi na genetske

predispozicije i funkcioniranje mozga. Spoznajna razina čitanja odnosi se na funkcioniranje moždanih struktura koje utječu na bazične fonološke sposobnosti, pod koje spada produkcija i percipiranje govora, fonemska svjesnost, pamćenje parova riječi, kratkoročno pamćenje verbalnog materijala i brzina imenovanja.

Manguel (2001) govori da čitamo sa svrhom da bismo razumjeli, da bez čitanja ne možemo te da je ono jedna od naših funkcija poput disanja.

Čitanjem djeci od najranije dobi utječemo na djetetov pogled na svijet, utječemo na cjelokupan razvoj djeteta i pomažemo mu da se nauči suprotstaviti brojnim preprekama s kojima će se susresti tijekom života. To je vještina koja je u današnje vrijeme nužna i vrlo važna. Čitanjem općenito potičemo estetski, kognitivni i emocionalni razvoj djeteta te neovisno o svim medijima koji su dostupni u današnje vrijeme čitanje je potreba svakog čovjeka (Čudina-Obradović, 2003).

Čitanje knjiga djeci treba biti spontano i prirodno. Djeci treba dati priliku da samostalno ili uz pomoć odrasle osobe izaberu knjigu, drže ju, listaju, čitaju, komentiraju i razgovaraju o njoj. Svakodnevno treba djetetu dati priliku da stupi u kontakt s tekstem te je to izvrsna prilika da ono razvije predčitalačke vještine. Vrtić kao odgojno-obrazovna ustanova ne uči djecu čitati, već im treba pružati priliku za povezivanje s čitanjem na način da ga dijete zavoli jer je to cjeloživotna aktivnost. Važno je da je priča koja se čita djetetu zanimljiva i samim time dijete će biti potaknuto da samostalno inicira čitanje i koristi knjige bez poticaja od strane odrasle osobe. Knjiga se djeci nudi postupno, nikako protiv volje djeteta te ona treba biti izvor ugodnih osjećaja kako bi djeca razvila ljubav za čitanje i knjigu (Vonta i Balič, 2011). Iako je djetetu u početku estetski izgled knjige najvažniji te se ono interesira za oblik i izgled knjige i istražuje ju taktilno, vremenom će uočiti sadržaj ilustracije i tekst te je čitanje upravo način na koji djeca imaju priliku upoznati srž i kvalitetu djela i produbiti vlastite interese (Šego, 2009).

3.1. Kognitivni razvoj

Kognitivni razvoj djece podrazumijeva mentalne mogućnosti koje dijete posjeduje u određenoj dobi i uz pomoć kojih ono shvaća i razumije svijet koji ga okružuje te promišlja i donosi zaključke. Takav razvoj kod djece potiče usvajanje pojma o obliku, bojama i veličini te razvoj pojma o sebi. Poticajna i sigurna okolina ključni su za pravilan rast i razvoj djeteta. Na kognitivni razvoj djeteta osim što utječu roditelji i šira zajednica, mogu utjecati i igra te emocionalno i socijalno okruženje (Miočić-Stošić i Lončarić, 2012).

Kako navodi Čudina-Obradović (2004), čitanje je kognitivno vrlo zahtjevna aktivnost koja zahtjeva mnogo truda rada i vremena kako bi se unaprijedilo znanje. Ono obuhvaća procese usporedbe i povezivanja onoga što čujemo s ovim što vidimo te izdvajanje više od manje bitnih sadržaja. Iz istog razloga čitanje se može shvatiti kao iznimno kompleksan i zahtjevan proces te je čitanje u odgojno-obrazovnoj ustanovi i u obiteljskom domu djeci od najranije dobi nužno kako bi se ono osvijestilo o pisanoj riječi i motiviralo za čitanje u budućnosti. Uz knjigu djeca se poistovjećuju s likovima i događajima te na taj način razvijaju pojam o sebi. Također, uz postojanje problemskih slikovnica vrlo je lako djeci približiti brojne aktualne teme na njima primjeren način.

3.2. Razvoj govora

Govor je sredstvo općenja među ljudima, kojim oni izražavaju svoje misli, emocije i htijenja. Izražavanje se ne ostvaruje samo putem intelektualnih semantičkih sadržaja riječi i rečenica, već i emocionalnim tonom govora. Govor postoji u jedinstvu svojih funkcija: komunikacijska funkcija moguća je zahvaljujući semantičkoj, a u komunikaciji govor postaje i sredstvo izražavanja i djelovanja (Stanišić i Ljubešić, 1994: 85, prema Šego, 2009). Govor je način komunikacije, prijenosa informacija te nam omogućuje izražavanje vlastitih misli i potreba.

Iako dijete od rođenja ne zna govoriti, ono komunicira plačom, pokretima i glasanjem, sve dok ne počne izgovarat pojedine riječi, a kasnije i rečenice. Brojni čimbenici utječu na razvoj govora, a neki od njih su stupanj razvoja govornog i slušnog aparata, urođene sposobnosti, utjecaj okoline, motiviranost djece i sl.. Uz sve navedeno ključna je uloga odraslih koji trebaju osigurati bogato opremljenu okolinu i koji će u suradnji s djecom omogućiti im kvalitetan razvoj govora (Šego, 2009).

Vrlo je važno biti dobar govorni uzor djetetu jer ono slušanjem uči govoriti. Dijete oponaša govorne modele koji ga okružuju. Kako bi se dječji govor razvijao potrebno je i pružiti mu kvalitetne govorne modele koji će se pravilno izražavati i s kojima će dijete stupati u interakcije kontinuirano. Uz navedeno dijete se mora osjećati ugodno u okolini u kojoj se nalazi, prihvaćeno i voljeno, kako bi se oslobodilo prilikom izražavanja i imalo priliku pogriješiti, jer greška je upravo nužna prilikom učenja i uočavanja nedostataka na kojima je moguće kasnije raditi (Šego, 2009). Djeca usvajaju govorne vještine ponavljanjem te je vrlo važno djetetu to i omogućiti. Vrlo je česta situacija da djeca traže da im se ista slikovnica čita nekoliko puta zaredom ili svaki dan određeni period, a zainteresiranost i pozornost za istom ne opada. Ponavljanjem dijete nesvjesno usvaja određene riječi, uči priču, razgovara o pročitanom, proširuje vokabular i ovladava govorom (Apel i Masterson, 2004).

Djetetu treba pružiti priliku da izrazi svoje misli i osjećaje, treba mu postavljati pitanja, ali i pustiti da ono postavlja pitanja i istražuje. Ono se mora osjećati sigurno prilikom izražavanja te dobivati povratnu informaciju o svojim jezično-govornim pokušajima. Odgajatelj je uz roditelje ključna osoba u razvoju dječjeg govora rane i predškolske dobi. Oni moraju biti osjetljivi na potrebe djece za komuniciranje, moraju mu pružiti dovoljno vremena da se izrazi i imati povjerenje u njega. Čitanjem se izgrađuje odnos s djecom, stvara rutina, potiče razvoj govora te na taj način djeca stvaraju naviku, osjećaju se opušteno, slobodno i sigurno, a takvo okruženje je ključno za razvoj i učenje (Šego, 2009).

4. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Iako se dječje književnosti čini jednostavnom, ona je vrlo kompleksna Dječja književnost, kako navode autorice Hameršak i Zima (2015), percipira se na više načina. Neki na to gledaju kao djela koja su čitali u djetinjstvu, drugi pak kao skupinu knjiga koje se nalaze u dječjim knjižnicama ili odjelima dječjih knjiga u knjižnicama, a neki kao knjige koje djeca danas čitaju.

Knjiga ima i različite uloge za svakoga, pa tako za neke je to zabava, za neke umjetnost, nekima priprema za umjetnost, nekima je to pouka, a nekima sve od navedenog (Hameršak i Zima, 2015).

Postoje brojne definicije dječje književnosti, no Crnković (1990:5) ju definira kao *posebni dio književnosti koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su ili svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece, te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca.*

Crnković i Težak u studiji *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine* (2002) navode tri elementa definicije književnosti: književnost, namjena i djeca. Književnost definiraju kao umjetnost riječi, odnosno književnost kao umjetnost sa svim svojim odrednicama. Element namjene povezuju s privlačnošću i interesima djece o kojima ovisi namjena knjige. Navode se i tri karakteristike značajne za pripadnost knjige dječjoj književnosti, a to su: ukoliko je izdavač dječji nakladnik, ukoliko ju je dječji pisac napisao ili se nalazi na policama s knjigama namijenjenim djeci. Djeca čine treći element definicije književnosti. Ovaj element odnosi se na djecu koja se percipiraju kao ljudi koji nisu dovoljno tjelesno sazrjeli ili se društveno razvili. Djeca imaju manje životnog i praktičnog iskustva, ograničena su u brojnim tjelesnim mogućnostima te posjeduju manje znanja i razumijevanja od odraslih. Iz istog razloga dječja percepcija svijeta, njihovi interesi, iskustva, potrebe i mogućnosti razlikuju se od odraslih osoba (Crnković i Težak, 2002). Svi navedeni elementi definicije

književnosti trebaju se uzimati u obzir prilikom odabira knjige koja se nudi djeci i prilikom razumijevanja tuđeg percipiranja dječje književnosti.

4.1. Vrste dječje književnosti

Dječja književnost može se podijeliti na vrste, podvrste i rodove jednako kao i književnost za odrasle. Vrlo je važno poznavati vrste dječje književnosti jer se one primjenjuju s različitim uzrastima djece (Crnković, 1990). Navode se dvije glavne vrste dječje književnosti. U prvu vrstu ubrajaju se slikovnice, dječji roman, dječja poezija i priča, dok drugoj vrsti pripadaju romani poput povijesnog, avanturističkog i o životinjama, basne, znanstvena fantastika, biografska djela i putopisi. Svi tekstovi koji spadaju u drugu vrstu dječje književnosti nisu namijenjeni djeci, no djeca su ih prisvojila i danas se smatraju dijelom dječje književnosti. Djeca su prisvojila brojna djela te odrasli kada čitaju ta djela prisjećaju se djetinjstva i iz istog razloga takva djela prepuštena su dječjoj književnosti. S druge strane, prva vrsta dječje književnosti u koju spadaju slikovnica, priča, dječji roman i dječja poezija, u potpunosti pripada dječjoj književnosti jer zadovoljava tri prethodno navedena kriterija, izdao ih je dječji nakladnik, napisao dječji pisac i nalaze se na policama knjižnice namijenjenim djeci (Crnković, 1990).

4.2. Prilagođenost dječje književnosti dobi djeteta

Postoje brojni dječji pisci koji namjenjuju djeci knjige i pišu za njih, no isto tako postoje brojni „nedječji“ pisci koji iako ne pišu za djecu, namjenjuju djeci knjige. Prilikom definiranja dječje književnosti u prvi se plan stavlja kriteriji namijenjenosti i prilagođenosti književnog djela djetetu (Crnković, 1990).

Iako se dječja književnost prilagođava i namjenjuje prvenstveno djeci, unutar nje vrši se prenamjena i prilagođavanje dobi djeteta. Kod djece razlike u godinama ponekad predstavljaju značajne razlike na polju razvoja, interesa, mogućnosti i

potreba. Iako odrasli toga nisu ponekad svjesni, jer razlika od dvije godine u odrasloj dobi ne predstavlja velike promjene u percipiranju pojedinih stvari, to je razlika koja kod djece tvori veliki jaz. S obzirom na prilagođavanje dječjoj dobi, dječja književnost dijeli se u dvije skupine. U jednu skupinu spadaju pisci koji pišu djela namijenjena isključivo mlađoj djeci, npr. od druge do pete godine, dok je druga skupina pisaca orijentirana na dijete općenito neovisno o dobi te prepuštaju djeci odabir ovisno o njihovim interesima i željama (Crnković, 1990).

Crnković (1990) navodi opću podjelu primjene dječje književnosti prilagođene dobi djeteta. Prve priče koje se nude djeci trebaju biti kratke, jasne, ritmične i nježne. Od druge godine života djeca pokazuju veći interes za knjigu te ih tada najviše zanimaju slikovnice. Od odrasle osobe često traže da im pričaju neke osobne priče ili izmišljaju ovisno o ilustracijama, ali ih i sama vole osmišljavati. Navodi da se od treće do četvrte godine djeci trebaju nuditi slikovnice s tekstom te kratke i jednostavne priče. Djecu u tom razdoblju privlače rimovani stihovi koji za njih predstavljaju izazov, oni ih ponavljaju, mijenjaju i uče napamet. Od četvrte do sedme godine djecu privlače bajke čija radnja za njih predstavlja stvarnost te se vrlo često poistovjećuju s likovima ili preuzimaju njihove uloge. Bajke u ovom razdoblju više privlače maštovitu i inovativnu djecu koja često mijenjaju radnju i duže vremena zadržavaju interes na određenoj tematici. U ovom razdoblju autor navodi i dječja poezija kao jednu od mogućnosti koju se može ponuditi djeci. Od sedme do osme godine djeca već počinju i sama čitati pa se zadržavaju na jednostavnijim tekstovima poput poezije, bajke i priče. Od osme do desete godine djeca pokazuju interes za realističke pripovijetke, za životinje i tekstove u kojima su glavni junaci djeca i životinje. Od desete do trinaeste godine slijedi prepubertetsko razdoblje u kojem se djeca opredjeljuju za avanturističke pripovijetke i romane te u potrazi za uzbudljivom literaturom, teže novim pustolovinama i doživljajima. Nakon trinaeste godine interesi djece postaju različiti, djeca počinju istraživati literaturu, čitaju putopise, djela u kojima se opisuju realni događaji, sa realnim ljudima po mogućnosti osobama iste dobi (Crnković, 1990). Ovo je podjela koja se ne može generalizirati i koja nije primjenjiva na svu djecu, pogotovo ne na djecu do predškolske dobi kojima nisu sustavno definirani tekstovi koji se čitaju kao u školama.

4.3. Uloga dječje književnosti

Dječja književnost kao umjetnost služi se riječima i na djetetu dostupan i primjeren način opisuje život. Svako dječje književno djelo zadovoljilo je određene kriterije prije izdavanja, ali ono što je ključno jest odgojni i obrazovni cilj te knjige. Čitanjem knjiga djecu pripremamo za funkcioniranje u društvu, reakcije na okolinu i općenito život u svakodnevnim situacijama. Uz dječju književnost djeca uče razlikovati dobro i zlo te postaju svjesni svojih akcija, misli, potreba, emocija, ponašanja te se uče nositi i na ispravan način upravljati njima. Uz knjige djeca usvajaju moralne vrijednosti, postaju empatična bića koja poštuju i cijene tuđa mišljenja i potrebe, ali jednako tako sebe i svoje mogućnosti i potrebe (Težak i Čudina-Obradović, 2005). Djeca najviše uče iz primjera, a s obzirom da su roditelj i obitelj prvi odgajatelji djeteta, važno je znati ponuditi djetetu knjigu, prezentirati ju i prenijeti poruku na djetetu razumljiv način. U radu s djecom neophodna je primjena književnih djela koji nose širok spektar pozitivnih utjecaja. Čitajući djeci od najranije dobi imamo priliku povezati se s djecom te im pružiti priliku za usvajanje novih znanja i oblikovanje stavova i mišljenja. Odgojem kroz tekst utječemo na dječju osobnost od vrlo rane dobi i upravo iz svih navedenih razloga nužna je primjena dječje književnosti tijekom odgoja i obrazovanja svake osobe od najranije dobi (Težak i Čudina-Obradović, 2005). Dječja književnost može biti i poticaj za usvajanje osnovnih ljudskih vrijednosti kao što su: solidarnosti, poštovanja drugih ljudi, ravnopravnosti spolova, prihvaćanja različitosti, samopoštovanja, osjećaja odgovornosti...

5. SLIKOVNICA

Iako djeca od rođenja ne znaju čitati i pisati, vrlo je važno da ona dođu u doticaj s raznim oblicima pismenosti. Djeca susreću riječi i slova svuda oko sebe, na odjeći, igračkama, televiziji i sl. Slikovnica, kao prva knjiga koju dijete dobiva u ruku, najbogatiji je izvor pisane riječi s kojom bi djeca trebala dolaziti u doticaj od najranijeg djetinjstva (Crnković, 1990). Kao što i sama riječ govori, slikovnica se pretežno sastoji od slika. Crnković (1990:9) u priručniku za studente i nastavnike *Dječja književnost* navodi „Slike govore jezikom koji ne treba prevoditi, pa slikovnice vrlo lako prelaze granice i postaju svojina sve djece svijeta.“

Postoji više vrsta slikovnica, napravljenih od različitih materijala, s različitim funkcijama koje su primjerene različitim dobnim skupinama i potrebama djece (Martinović i Stričević, 2011).

5.1. Definicija slikovnice

Ne postoji jedinstvena definicija pojma slikovnice i više autora na temelju brojnih teorija objašnjavaju isto. U knjizi *Uvod u dječju književnost* autorice Hameršak i Zima (2015) naglašavaju razliku između ilustrirane knjige i slikovnice, gdje se značenje slikovnice stvara u međudjelovanju likovne i tekstualne slikovničke razine. Autorice izdvajaju definiciju Barbare Bader koja navodi: „Slikovnica je i tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni povijesni dokument, i naposljetku, djetetovo, iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica” (Bader prema Hameršak i Zima, 2015: 164). Postoji temeljna razlika između slikovnice i ilustrirane knjige. Ilustrirana knjiga uz tekstualni dio sadrži i ilustracije, ali glavna razlika između ilustrirane knjige i slikovnice jest u tome što ilustrirana knjiga odvajajući tekst od ilustracija ne gubi smisao, dok u slikovnici tekst i ilustracije imaju jednaku vrijednost te se gubi smisao odvajanjem (Hameršak i Zima, 2015: 164).

Čačko (2000) slikovnicu definira kao zbir malenih slika koje su glava odlika svake slikovnice i prema kojima se ona vrednuje. U slikovnici je naglasak uvijek na slici kojom se naglašava ključna misao koja se prenosi te slike popratno osim estetskog ugođaja omogućuju osobi da si dočara radnju.

Verdonik (2015:3) navodi definiciju „Slikovnica je prvo likovno-literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima.“ Naglašava cjelokupnu uporabu djetetovih osjetila prilikom doživljavanja i korištenja slikovnice te ističe važnost estetskog izgleda, edukativnosti i primjerenost uzrastu djeteta (Verdonik, 2015).

5.2. Funkcije slikovnice

Slikovnica ima brojne funkcije i vrlo je važno biti svjestan koje mogućnosti ona pruža. Čačko (2000: 15-16) navodi u zborniku *Kakva je knjiga slikovnica* nekoliko funkcija slikovnica za djecu koje se podudaraju s odgojno-obrazovnim potrebama i uzrastom djece. Neke od funkcija jesu: informacijsko-odgoja, spoznajna, iskustvena, estetska i zabavna funkcija.

5.2.1. Informacijsko-odgoja funkcija slikovnice

Informacijsko-odgojna funkcija odnosi se na odgovore koje slikovnica nudi djetetu na brojna pitanja, nedoumice ili pak probleme do kojih dijete dolazi. Knjiga kao izvor znanja izvrstan je suradnik prilikom odrastanja svakog djeteta. Temeljem slikovnice djeci je na njima primjeren način moguće objasniti kako razumjeti promjene i odnose u svijetu, društvu i u svakodnevnom životu. Kako se navodi u zborniku „Dijete pomoću slikovnice postupno uči razvijati mišljenje: analizu, sintezu, usporedbu, uopćavanje, pa čak i apstrakciju“ (Čačko, 2000: 15).

5.2.2. Spoznajna funkcija slikovnice

Spoznajna funkcija slikovnice odnosi se na spoznaje do kojih dijete dolazi, odnosno znanja koja djeci pružamo čitanjem slikovnica. Isto tako ova funkcija odnosi se i na provjeru spoznaja i znanja koje djeca posjeduju o pojavama, odnosima i stvarima te pruža djeci povratnu informaciju o ispravnosti i adekvatnosti njihovih spoznaja (Čačko, 2000).

5.2.3. Iskustvena funkcija slikovnice

Naglašava se i iskustvena funkcija slikovnice u pogledu dječje socijalizacije i njegovoga oblikovanja kao člana zajednice u kojoj žive i društva u kojem djeluju. S obzirom na današnji način života u kojem djeca nemaju mogućnost iskusiti i doživjeti brojne stavke života bilo zbog mjesta u kojem žive, financijskog statusa obitelji ili bilo kakvog drugog razloga, slikovnice su te koje djeci omogućuju dolazak do brojnih spoznaja, odnosno djeca putem njih stječu iskustvo (Čačko, 2000). Primjer jest upravo upoznavanje životinja čitajući slikovnicu. Svi smo svjesni da nismo u mogućnosti uživo vidjeti sve životinje svijeta ili pak one koje su izumrle, ali slikovnica nam omogućuje doticaj na određenoj razini s istima.

5.2.4. Estetska funkcija slikovnice

Vrlo važna uloga slikovnice jest i ona estetska koja se odnosi na sam izgled slikovnice. Estetska funkcija slikovnice vrlo je važna za svako dijete jer osim što je izgledom privlačna i djeca će radije slušati ili čitati slikovnicu, kod djece razvija osjećaj za lijepo, djeluje na inteligenciju i emocije u pogledu razvoja empatije ili pak raspoznavanje onoga što im se sviđa od onog što im se ne sviđa. Djeca će radije posegnuti za estetski privlačnijom slikovnicom, odnosno slikovnicom koja odgovara njegovim preferencijama (Čačko, 2000).

5.2.5. Zabavna funkcija slikovnice

Slikovnica se djeci treba nuditi kao oblik zabave te se njezin sadržaj treba prezentirati na zabavan i djeci zanimljiv način te iz toga proizlazi i njezina zabavna funkcija. Zabavna funkcija slikovnice podrazumijeva igru i zabavu sa knjigom kako ona djeci ne bi postala odbojna i dosadna. Djeca kroz igru uče, a ukoliko im na taj način ponudimo i slikovnicu ona će ju radije prihvatiti (Čačko, 2000).

5.3. Kvaliteta slikovnice

Vrlo važna stavka svega što nudimo djeci od najranije dobi jest kvaliteta, pa tako i kvaliteta slikovnice kao prvog teksta s kojim se dijete susreće. Martinović i Stričević (2011) navode više čimbenika koji utječu na kvalitetu slikovnica, a to su: ciljevi i svrha, primjerenost uzrastu djeteta, funkcije koje razvija te određene značajke koje posjeduje. Ovim čimbenicima stavlja se naglasak na činjenicu da se kvaliteta slikovnice odnosi na brojna područja i u obzir se uzimaju brojni kriteriji koji zahtijevaju procjenu stručnjaka raznih profila poput likovnih umjetnika, književnika, pedagoga, profesora jezika i književnosti i sl.. Procjenjuju se likovno-tehnička opremljenost, primjerenost dobi, usklađenost knjige te obrađenost teme kod problemskih slikovnica.

Svaki autor odgovoran je za kvalitetu slikovnice koju stvori te je u današnje vrijeme vrlo često prisutna suradnja cijelog tima stručnjaka te osim pisca i ilustratora surađuju i psiholog, pedagog, likovno-tehnički urednik i lingvist. Jamstvo kvalitete slikovnice osigurano je upravo uz cijeli tim stručnjacima koji postižu zadani cilj i bolje ispunjavaju zadane zahtjeve i kriterije (Martinović i Stričević, 2011).

Navodi se kako kvaliteta slikovnice ovisi i o odnosu slike i teksta što ima značajan utjecaj na dijete (Martinović i Stričević, 2011, prema Furlan, 1963). Djeca vrlo često prema slikama stvaraju predodžbe i doživljavaju svijet te na taj način

formuliraju određeni stav. Brojna istraživanja o percepciji djece potvrdila su da su najpogodnije slike za razvoj apstraktnog mišljenja i generalizacije, slike koje sadrže malo pojedinosti te na kojima su predmeti i pojave prikazani općenito. Kako će dijete doživjeti slikovnicu, ovisi i o njegovom stupnju razvoja gdje se posebno treba obratiti pozornost na jezični razvoj. Slikovnica potiče govorni razvoj od najranije dobi djeteta stoga je vrlo važno djeci različitih dobnih skupina ponuditi slikovnice različite zahtjevnosti i na razini teksta i na razini slike (Martinović i Stričević, 2011, prema Furlan, 1963). Uz sve prethodno navedeno moguće je zaključiti da je kvalitetna slikovnica, slikovnica koja je u skladu s dobi djeteta kojemu je namijenjena. Isto tako vrlo je važno da kvaliteta prati razvoj i potrebe djeteta čime se u obzir uzimaju i individualne razlike i potrebe. Svako dijete je individua sama za sebe, sa različitim interesima, potrebama i mogućnostima te iz istog razloga jedna slikovnica primjerena za određeno dijete ne mora biti primjerena i za njegove vršnjake (Martinović i Stričević, 2011).

5.4. Uporaba slikovnica

Slikovnica bi u radu s djecom trebala biti neizostavan dio njihove svakodnevnice. Odrasli su ti koji djeci nude slikovnicu, odnosno oni su posrednici između slikovnice i djeteta. Osim u obiteljskom domu, slikovnicu kontinuirano treba nuditi i izvan njega, a ona se najčešće koristi izuzev obiteljske sredine u odgojno-obrazovnoj ustanovi.

5.4.1. Uporaba slikovnice u odgojno-obrazovnoj ustanovi

Ponuditi slikovnicu djeci u odgojno-obrazovnoj ustanovi vrlo je kompleksno. Slikovnicu nije dovoljno samo ostaviti u prostoru odgojno-obrazovne skupine, već je potrebno djecu uvesti u svijet slikovnica. Vrlo je bitno da djeci približimo slikovnicu kao nešto pozitivno, zabavno i zanimljivo kako se ne bi stvarale određene averzije

prema istom. Osim opremanja prostorno-materijalnog okruženja, potrebno je stvoriti i poticajno i pozitivno ozračje u skupini gdje slikovnica postupno postaje interes djece i uvodi se u svakodnevni ritual dana. Vrlo je bitna zadaća odgajatelja odabir primjerene slikovnice uzrastu djece, interesima i potrebama. U početku djeca nisu u mogućnosti izabrati slikovnicu prema vlastitom izboru jer nemaju interes za vlastiti odabir te je tu ključan odgajatelj. Vrlo je bitno da prilikom odabira slikovnice odgajatelj razmišlja o poruci koju prenosi djeci čitanjem te hoće li ona za djecu biti smisljena, zanimljiva i jasna. Pažnju treba obratiti i na ilustracije koje trebaju biti djeci estetski privlačne, razumljive i jasne, skladnih boja, maštovite i inovativne te ovisno o uzrastu djece kojem se čita jednostavnije ili složenije. Djeca se putem slikovnice upoznaju s pisanom i slušanom riječi, njihov interes za knjigom se mijenja, a njihov rječnik se obogaćuje (Zalar, Boštijančić i Schlosser, 2008). Iako ponekad roditelji nisu svjesni vrijednosti slikovnice i njezine uloge u životu djeteta, odgajatelj treba roditelje informirati o dobrobitima i važnosti čitanja i nuđenja slikovnice djeci.

5.4.2. Uporaba slikovnice obiteljskom domu

Prilikom upoznavanja djece sa slikovnicom ključnu ulogu imaju roditelji i obitelj kao prvi odgajatelji. Vrlo je važno da kao osoba koja poznaje dijete zna kada i na koji način djetetu ponuditi slikovnicu. Iako roditelji često ne znaju koju slikovnicu izabrati, u današnje vrijeme digitalizacije moguće je na mrežnim stranicama pronaći brojne preporuke, recenzije i informacije. Isto tako informirati se može i od strane odgajatelja, ali i od drugih roditelja. Vrlo je važno da obrate pozornost na primjerenost, zanimljivost i privlačnost kako teksta tako i ilustracija. Roditelji bi trebali inicirati kontakt djece sa slikovnicom na način da ona postane svakodnevna komponenta dječjeg prostorno-materijalnog okruženja, ali i aktivne primjene (Visinko, 2005).

6. ULOGA OKOLINE U POTICANJU JEZIČNE DJELATNOSTI ČITANJA

Okolina ima značajan utjecaj na dijete u svakom pogledu. U ranoj i predškolskoj dobi značajna je uloga roditelja i obitelji, kao primarnog okruženja te odgajatelja u pogledu odgojno-obrazovne ustanove. U okolinu spada i prostorno-materijalno okruženje koje ima jednaku važnost u dječjem razvoju. Dijete prati sve što se oko njega događa, pa tako i odrasle osobe koje su ključne za uspostavu veze između djeteta i knjige. Osim što odrasli moraju promišljeno nuditi knjige djeci, moraju biti svjesni da djeca prate i njihovo ophođenje prema knjigama koje treba biti s određenom dozom poštovanja. Dijete uči po modelu, pa iz istog razlog pažnja mora biti usmjerena na vlastito ponašanje odraslog jednako kao i na ponašanje djeteta. Uz knjigu, djecu je moguće upoznati i s knjižnicom kao mjestom gdje mogu posuditi knjige, doći do novih spoznaja i uočiti važnost i smisao čitanja (Čudina-Obradović, 2003). Djecu treba svakodnevno motivirati i pružati im priliku za unaprjeđenje i učenje u pogledu svih razvojnih područja djeteta, a osim akcijama, to je moguće nuđenjem pedagoški osmišljenih materijala u prostoru u kojem dijete boravi. Nakon što je dijete upoznalo knjigu i prihvatilo ju kao nešto pozitivno i ugodno, ono će i samoinicijativno uzeti knjigu. Iz istog razloga važno je prostorno-materijalno okruženje koje će sadržavati djela koja su djeci privlačna, zanimljiva i primjerena njihovom uzrastu. Osim ponude knjiga, važan je i prostor u kojem se treba nuditi stol i stolice na djetetovoj razini, jastuci, papiri, bojice, flomasteri i sl.. Osiguravanjem prostorno-materijalnih uvjeta djeci se zadržava pažnja i produljuje interes za tu aktivnost i to je upravo razlog zbog kojeg djeci treba organizirati prostor za čitanje. Bilo u odgojno-obrazovnoj ustanovi ili domu djeteta, potrebno je dopustiti djetetu da samostalno istražuje i barata ponuđenim materijalima u prostoru te se priključivat ovisno o potrebi ili na poziv djeteta. Ukoliko je sredina u kojoj dijete boravi poticajna, zdrava na emocionalnoj razini, puna ljubavi i razumijevanja, dijete će imati priliku ostvariti svoj puni potencijal (Šego, 2009).

6.1. Uloga odgajatelja

Dijete u odgojno-obrazovnoj ustanovi s odgajateljem provodi ponekad i više vremena nego s obitelji. Iz istog razloga odgajatelj ima značajnu ulogu u razvoju djeteta pa tako i u poticanju jezične djelatnosti čitanja i razvoju odnosa prema knjizi. Odgajatelj treba nuditi djeci knjige, organizirati aktivnosti, osmisliti igre i poticaje koji će kod djece razvijati vještinu čitanja, slušanja, komuniciranja i izgraditi pozitivan stav prema čitanju. Odgajatelji su svjesni uloge tekstova namijenjenih djeci i njihove primjene u radu s djecom te je njihov zadatak na roditelje prenijeti znanja koja posjeduju kako bi ih osvijestili o ulozi i važnosti čitanja djeci i nuđenja knjiga, a pogotovo slikovnica djeci (Vonta i Balič, 2011).

Odgajatelj mora čitati i nuditi tekstove u odgojno-obrazovnoj ustanovi na zanimljiv i zabavan način. Uz to, njegova je uloga uočiti potrebe i interese djece i temeljem toga istražiti i opremiti prostor raznovrsnim problemskim slikovnicama, enciklopedijama, stripovima, časopisima i sl.. Također, nije dovoljno samo ponuditi poticaje u prostoru, već ih djeci prezentirati, pokazati i poticati ih na korištenje pokazivanjem na koji način je moguće manipulirati njima (Čudina-Obradović, 2014). Čitanje treba na spontani način uvesti u dio svakodnevne rutine odgojno-obrazovne ustanove, ali na zanimljiv i djeci privlačan način, što je moguće upravo praćenjem potreba i interesa te aktualnih zbivanja u skupini. Dijete treba biti aktivni sudionik u čitanju te je zadaća odgajatelja uspostaviti suradnički odnos sa svakim djetetom ponaosob kao i sa cijelom skupinom. U niti jednom trenutku ne treba dijete prisiljavati ili tjerati na aktivnosti čitanja i upoznavanja s određenim tekstom kako ono ne bi stvorilo averziju prema istom. Odgajatelj u svemu ovome nije sam, već ima i svoje kolege i sve stručne suradnike vrtića te roditelje. Suradnja s roditeljima ima značajnu ulogu u pogledu upoznavanja i približavanja knjige djeci te je bitno da su stajališta odgajatelja i roditelja podjednaka (Čudina-Obradović, 2003).

U akcijskom istraživanju *Dijete, odgajatelj i slikovnica*, Petrović-Sočo (1997) navodi sociopedagoški aspekt razvoja koji utječe na djecu u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Sociopedagoški aspekt podrazumijeva odnos između djeteta i odgajatelja i

poticajnu prostorno-materijalu opremljenost. Način na koji funkcionira skupina pojedinog odgajatelja ovisi isključivo o njemu jer je on odgovoran za raspored i rutine u danu. Vrlo je važno da je odgajatelj informiran, obrazovan i da je željan novih znanja jer on svakodnevno uči svjesno ili nesvjesno. Isto tako, da je osposobljen za rad koji obavlja, da ima realna očekivanja i stavove, da prepozna razvojne potrebe, interese i želje djece te sukladno tome organizira rad u skupini. Uz sve navedeno, važno je da se odgajatelj posveti djeci grupno i individualno i da ih cijeni i poštuje bez predrasuda.

Odgajatelj je osoba koja mora biti informirana koje su slikovnice i općenito knjige prikladne za koji uzrast djeteta. Treba svakodnevno pratiti i biti informiran o novitetima koji izlaze na tržište u pogledu djela koja mogu ponuditi djeci, ali isto tako čitati i educirati se o unaprjeđenju rada s djecom i inovativnim načinima rada, jer je upravo profesija odgajatelja ta koja se kontinuirano unaprjeđuje. Također, potrebno je i raspoznavanje kvalitete slikovnice, njezine poruke i primjerenosti te na koji je način moguća obrada iste sa skupinom. Odgajatelj u suradnji sa stručnim suradnicima i drugim odgajateljima bira djela koja nudi djeci i osigurava prostor u kojem će se ona koristiti i nuditi djeci (Petrović-Sočo, 1997).

Ukoliko se na pravilan način pristupi tekstu i knjizi kao vrlo važnom dijelu djetetova razvoja i ukoliko se organizira rad s djecom na način da se program prilagođava djeci u pogledu znanja, mogućnosti i potreba, djeca imaju priliku stvoriti naviku čitanja i prihvatiti primjenu knjige u svakodnevnoj rutini dana. Knjiga se od strane odgajatelja i djece ne smije doživljavati kao obaveza, već kao igra i zabava u kojoj na zanimljiv način učimo i stječemo nova iskustva.

6.2. Uloga roditelja

Obitelj je prva zajednica u kojoj dijete uči, razvija se i poprima oblike ponašanja. Roditelji kao prvi učitelji u djetetovu okruženju imaju značajnu ulogu u njihovu životu, pa je tako čitanje djeci i upoznavanje s knjigom jedna od zadata roditelja. Jezična djelatnost čitanja ima značajnu ulogu u životu svakog pojedinca. Zadatak roditelja jest da se educira i informira o različitim djelima koje može ponuditi djetetu i na koji način

ih može ponuditi. Isto tako vrlo je važan stav koji roditelji imaju prema knjizi i čitanju jer ga prenose na dijete te uz stav utječu i osobne navike, iskustva, financijske mogućnosti i motiviranost. Roditelji trebaju biti svjesni svoje uloge u prenošenju vlastitih znanja i mogućnosti, pa tako i motivacije i želje za čitanjem. Moraju biti svjesni koristi čitanja djetetu od najranije dobi i utjecaja na njegov razvoj i budući obrazovni uspjeh (Čudina-Obradović, 2014).

Socioekonomski status obitelji jedan je od čimbenika koji općenito ima utjecaj na razvoj djeteta te o njemu vrlo često ovisi uspjeh tijekom obrazovanja, završetak višeg ili nižeg stupnja obrazovanja, pa tako i razvoj jezične djelatnosti čitanja. Pretpostavlja se da djeca čiji su roditelji nižeg stupnja obrazovanja i lošijeg ekonomskog statusa imaju lošije preduvjete za razvoj i napredak. Takve obitelji djeci nude oskudnije materijalne uvjete, što može biti uzrok demotiviranosti za razvoj čitanja. Ukoliko djeca u ranom djetinjstvu ne dobiju poticaje poput raznih djela i ne budu poticani od strane roditelja, oni neće ni stvoriti naviku za čitanje za budućnost. Isto tako pretpostavlja se da roditelji niskog stupnja obrazovanja, neće biti educirani o važnosti prijenosa čitateljskih navika na dijete. To u konačnici uopće ne mora biti tako jer djetetovo obrazovanje i razvoj primarno dolazi od osobne motivacije i motivacije od strane roditelja te ukoliko roditelji žele da njihovo dijete napreduje i educira se, oni će mu to omogućiti (Čudina-Obradović, 2014). Vrlo često, upravo u dobrostojećim obiteljima, prisutno je odsustvo roditelja i demotiviranost u pogledu razvoja djeteta i sudjelovanja u svim stadijima djetetova života. Iako takve obitelji zadovoljavaju kvalitetu materijalnih uvjeta, oni nisu dovoljni za kvalitetan razvoj djeteta ukoliko roditelji aktivno ne sudjeluje u svakodnevnim odnosima s djetetom, a posebno u prvim godinama života gdje oni kao modeli djetetu čitaju i upoznaju ga s knjigom. Ukoliko se već u ranom djetinjstvu ne stvore navike čitanja i ukoliko dijete ne dobiva dovoljno govornih poticaja to će se reflektirati u daljnjem razvoju djeteta.

Ako roditelj ima želju djetetu prenijeti određene vrijednosti i znanja, on će se educirati, istraživati i u konačnici prema svojim mogućnostima zadovoljiti potrebe djeteta. Vrijednosti i stavovi koje roditelji posjeduju neovisno o obrazovanju i financijskom statusu ključni su u učenju, čitanju i prihvaćanju knjige kao dijela svakodnevnog života. Roditelji moraju djeci predstaviti knjigu kao zabavu i

razbibrigu, koja spontano postaje dio djetetove svakodnevne rutine i na taj će način djeca lakše savladat i zavoljet čitanje. Knjiga može omogućiti roditeljima da uspostave prijateljski odnos s djetetom i da se prema zajedničkim interesima i željama svakodnevno povezuju (Čudina-Obradović, 2014).

Djeca su posebno vezana za roditelje u djetinjstvu te je vrlo važno izgraditi pozitivan odnos već od najranije dobi. Izgraditi povjerenje i iskreno prijateljstvo ključno je još u ranom djetinjstvu. To je upravo moguće čitanjem priča i provođenjem zajedničkog vremena u ugodnoj atmosferi koja će i za dijete i za roditelja biti opuštajuća. Čitanjem roditelji uspostavljaju odnos s djecom, komuniciraju i rješavaju nedoumice, probleme i poteškoće, ali i usvajaju nova znanja i izgrađuju sebe kao osobu. Roditelji trebaju biti svjesni da se u niti jednom trenutku dijete ne smije siliti na čitanje ili slušanje priče jer oni tada stvaraju odbojnost prema toj djelatnosti, ali i knjizi općenito što se može reflektirati u daljnjem periodu njihova života. Tijekom čitanja moguće je prepoznati dječje interese u brojnim područjima djetetova razvoja i života. Bitno je da roditelji uoče dječje interese i potrebe i reagiraju na njih te im nude odgovarajuće rješenje u obliku priče, razgovora ili igre. Tijekom čitanja roditelj treba posvetiti djetetu pažnju i usmjeriti se na njega kako bi se ono osjećalo zaštićeno, ugodno i sigurno i upravo na taj način knjiga djetetu postaje prijatelj s kojim svakodnevno samoinicijativno želi stupiti u interakciju (Čudina-Obradović, 2003).

Roditelji nisu uvijek svjesni važnosti čitanja djeci i koliko se u današnje vrijeme zanemaruje čitanje i podređuje brojnim medijima. Roditelji su prvi i najvažniji odgajatelji djeteta, no oni nisu sveznajući i ne smiju se sramiti neznanja. Neznanje treba prihvatiti i suočiti se s njim. U današnje vrijeme moderne tehnologije moguće je educirati se o svemu pa tako i o važnosti jezične djelatnosti čitanja i primjeni dječje književnosti od najranije dobi. Roditeljima od velike pomoći mogu biti odgajatelji s kojima mogu ostvariti suradnju, izgraditi partnerski odnos i međusobno izmjenjivati informacije i moguće načine rada. Koja je knjiga primjerena za koju dob djeteta, na koji način čitati djeci, kada čitati i kako djetetu knjigu uvesti u svakodnevnu uporabu, samo su neka od pitanja na koja odgovaraju mrežne stranice, odgajatelji i brojni dostupni stručnjaci, a suradnja svih navedenih sudionika zajedno sa djecom ključna za uspješan razvoj djeteta (Stričević, 1995).

7. KREATIVNI NAČIN ČITANJA U RADU S DJECOM

Ada i Campoy (2011) navode tri tehnike čitanja koje se mogu primijeniti u radu s djecom u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, ali jednako tako one se mogu primijeniti u bilo kojem obliku rada s djecom. Tehnike koje navode jesu: transformativni dijaloški proces, procesna drama i vođeno čitanje.

7.1. Transformativni dijaloški proces

Transformativnim obrazovanjem stavlja se naglasak na cjelokupni razvoj čovjeka kao jedinice sa svim njegovim vrijednostima, stavovima i osjećajima, sa željom stvaranja svijeta u kojem su svi ravnopravni i imaju jednake mogućnosti za ostvarenje. Temeljem istog, čitanje se predstavlja na uzbudljiviji način i dolazi do izražaja transformativni dijalog. Taj dijalog opisuje se u četiri faze koje, iako se opisuju prema određenom redosljedu, u realnosti se ne odvijaju na taj način i međusobno su povezane te se nadopunjuju. Faze koje se navode jesu: deskriptivna faza, faza individualnog ispitivanja, faza kritičkog razumijevanja i faza refleksije i transformacije (Ada i Campoy, 2011).

U deskriptivnoj fazi naglasak je na odgajatelju koji nakon čitanja teksta postavlja pitanja djeci. Vrlo je važan tip pitanja koji se postavlja djeci te se predlažu deskriptivna pitanja koja nisu memorijska i jednostavna, na bazi razumijevanja te se ne temelje na usvojenom i pročitanoj sadržaju. Ovim pitanjima navodimo djecu da promisle o pročitanoj, da zaključuju, povezuju i zauzimaju određeno stajalište. Reflektivna deskriptivna pitanja, pitanja su otvorenog tipa. Takvim pitanjima osim što se reflektiramo na pročitani tekst, ne daju se djeci gotovi odgovori, ali isto tako ne postoji ispravan odgovor, već je naglasak na dječjoj mašti i produbljenju znanja. Ovakvim pitanjima djecu se navodi na opisivanje likova, teme i radnje, koju mogu povezati s porukom i važnosti čitanja tog djela (Ada i Campoy, 2011).

U fazi individualnog ispitivanja naglasak se stavlja na povezivanje iskustva djece s pročitanim tekstom i osobnim doživljajem. Na taj se način stvara poveznica između realnosti i prividnosti koja se može stvoriti tijekom čitanja. Dječje iskustvo

treba se uzimati u obzir jer ono je povezano s njihovim svakodnevnim životima i interakcijama sa cjelokupnom zajednicom u kojoj žive i sve to utječe na dijete. Djetetova kultura, obitelj i zajednica koja ga okružuju upravo su izvor iskustva djeteta. Iz istog razloga važno je uočiti djetetove spoznaje i iskustva koja mogu povezati s pročitanim djelom te na taj način iskazati vlastita promišljanja interese ili pak određene nedoumice. U ovoj fazi važna je uloga odgajatelja koji poticajnim pitanjima navodi djecu na povezivanje osobnog iskustva s događajima iz priče (Ada i Campoy, 2011).

U fazi kritičkog razumijevanja djeca pristupaju sadržaju priče kojeg detaljnije analiziraju te temeljem toga dolaze do zaključaka ovisno o vlastitim stajalištima. U ovoj fazi važno je uzeti u obzir dob djeteta i njegove govorne mogućnosti. Sukladno tome, djecu je potrebno postupno uvoditi u svijet kritičkog razmišljanja i zaključivanja, no ne smiju se podcijeniti djetetove sposobnosti s obzirom na njegov uzrast. Vrlo je dobro s djecom od rane dobi razvijati kritičko razmišljanje jer oni već tada usvajaju određene vrijednosti i spremni su na donošenje vlastitih odluka i iznošenje osobnog mišljenja. Također je važno djeci nuditi tematiku koja je predmet njihova interesa jer tada djeca lakše i slobodnije pristupaju kritičkom razmišljanju (Ada i Campoy, 2011).

Faza refleksije ili transformacije jedna je od važnijih faza u radu s djecom općenito. U ovoj fazi vrlo je važno da djeca dobe priliku da u komunikaciji i izmjeni osobnih stajališta imaju priliku vlastita znanja i razumijevanja izmijeniti, unaprijediti i nadopuniti. Odrasli moraju biti svjesni da su djeca već u ranoj dobi sposobna reflektirati se na određenu situaciju ili pojam te da ona shvaćaju svijet oko sebe i istražuju vlastita zanimanja o nečemu. Dijete se temeljem refleksije i transformacije uči donositi vlastite odluke i u interakciji s drugima stvarati suradničke odnose i razvijati komunikaciju (Ada i Campoy, 2011).

7.2. Procesna drama

Za ostvarenje procesne drame potrebna je velika angažiranost odgajatelja ili bilo koje odrasle osobe koja se na to odlučuje. Za osmisliti i izvesti procesnu dramu potrebno je poznavati dramske tehnike i biti maksimalno uključen u sve stavke

procesa. Ukoliko se djeca upoznaju s procesnom dramom, ona će ju primjenjivati svakodnevno u određenom obliku dramskih aktivnosti. Tu do izražaja dolazi kreativnost i djece i odgajatelja te se kod djece razvija kreativnost i sloboda za daljnju proradu sadržaja. Zbog svega navedenog određena priča koju djeci pričamo ili čitamo može se djeci približiti na način da se uključi u procesnu dramu (Vrtarić- Jankopić, 2011).

Procesna drama može se razvijati u dva oblika. Zatvoreni tip procesne drame odnosi se na planiranje u kojem su priča i dijelovi drame definirani. Otvoreni tip naglasak stavlja na kreativnost, na produbljenje i širenje teme u više smjerova. Tako dakle, ukoliko se odlučimo na provođenje zatvorenog tipa procesne drame, s djecom ulazimo u priču imaginarno te se prema definiranoj radnji koja se prethodno usvoji provodi radnja na djelu u prostoriji. Ukoliko je u pitanju otvoreni tip, tada odgajatelj s djecom odlazi u imaginarni svijet na način da se daje sloboda djeci da radnju formuliraju prema vlastitim navođenjima. U ovom tipu procesne drame naglasak je na razvoju kreativnosti, mašte i slobode u iznošenju vlastitih misli i zaključaka. U procesnoj drami općenito uz izvođenje radnje teksta, naglasak je uvijek na cilju a cilj je prijenos poruke knjige koja se čitala/slušala. Iako je ovo također namijenjeno odgajateljima, i dalje to može primijeniti bilo koja odrasla osoba u radu s djecom (Vrtarić- Jankopić, 2011).

7.3. Vođeno čitanje

U vođenom čitanju naglasak se stavlja na kritičko promišljanje i mišljenje djeteta o određenom sadržaju. Prilikom upoznavanja djeteta s knjigom moguće je pratiti nekoliko koraka. Autorice Vonta i Balič (2011) navode nekoliko koraka koji su mogući tijekom uspostave kontakta između knjige i djeteta. Tri koraka koja se navode jesu evokacija, razumijevanje značenja i refleksija. Tijekom ovog procesa ključna je suradnja između odrasle osobe i djeteta.

U fazi evokacije u razgovoru s djetetom postavljaju se pitanja vezana za određenu temu kojom se planiramo baviti. Djetetu se postavljaju pitanja o određenoj temi na koja ono daje odgovore ovisno o svojim prethodnim znanjima te je ključno da dijete

osvijesti svoja znanja i vjerovanja koja će se nadograđivati. U interakciji s djecom potrebno je inicirati povezivanje novih znanja s prethodnim iskustvom te se naglasak treba staviti na razumijevanju. Tijekom ove faze moguće je upoznati razinu znanja i iskustva koju dijete posjeduje. Odrasli moraju biti svjesni da je djetetovo gledište drugačije od njihovog, ali da su i stajališta djece međusobno drugačija te je to upravo poticaj za daljnje promišljanje i proširivanje određenog sadržaja kojim se skupina u tom trenutku bavi. U ovoj fazi slijedi i upoznavanje s djelom koji se djeci nudi. Upoznavanje se također dijeli na tri faze. U prvoj fazi djeci se predstavlja autor ilustracija i teksta, opisuje se i pokazuje naslov i korice knjige te ukoliko postoji mogućnost da su djeca već upoznata s tim autorom ili ilustratorom radi se poveznica s prethodno pročitanim djelom. U drugoj fazi s djecom se razgovara o mogućoj radnji na temelju viđenog, prije samog čitanja. Tijekom ove faze važno je postavljati problemska pitanja i ne nuditi djeci gotova rješenja. U trećoj fazi na temelju viđenih ilustracija pretpostavlja se cijela radnja ili mogući nastavak iste. U ovoj fazi ilustracije se povezuju s tekstom te su djeca slobodna postavljati pitanja prema vlastitim interesima (Vonta i Balič, 2011).

U fazi razumijevanja značenja djeca povezuju prethodna znanja s novim spoznajama te se naglasak stavlja na razumijevanje. Dijete u ovoj fazi usvaja nove ideje koje su produkt usvojenog sadržaja knjige te se upotpunjuje znanje i interes djece koji je stvoren u prethodnoj fazi. U ovoj fazi vrlo je važna uloga osobe koja čita priču. Interpretacija treba biti dramatična, uzbudljiva, inovativna i djeci na taj način privlačna. Uz čitanje moguće je koristiti i rekvizite kojima se djeci može nešto vizualno predočiti, izmjenjivati intonaciju, glumiti, raditi stanke, koristiti pozadinsku glazbu i sl. kao efekt iznenađenja. Sve navedeno djeci čini knjigu zanimljivijom, prihvatljivijom i privlačnijom. Upravo uspostavom kontakta na zanimljiv način djeca će se vraćati tom djelu, tom načinu interpretacije te će na zanimljiv i zabavan način usvajati nova znanja i razvijati nove stavove (Vonta i Balič, 2011).

Treća faza refleksije podrazumijeva povratnu informaciju od strane djeteta. Od djeteta se očekuje da izrazi svoj stav, dojam i mišljenje o iskustvu, odnosno u ovoj fazi stavlja se naglasak na dječje mišljenje koje je najvažnije i koje daje odrasloj osobi povratnu informaciju o aktivnosti čitanja koja se provela. U ovoj fazi moguće je uočiti na koji način je moguće unaprijediti provođenje takve aktivnosti, koji su mogući

nedostaci, ali isto tako i koje su pozitivne strane koje se mogu primjenjivati u budućnosti. Putem poticajnih pitanja moguće je napraviti raspravu nakon čitanja ukoliko se radi o skupini djeci ili individualni razgovor ukoliko je samo jedno dijete u pitanju. U oba slučaja važno je prihvatiti način na koji dijete izražava svoje misli i osjećaje i ne dopustiti da se ono osjeća loše ukoliko izdvaja nedostatke i izražava svoj stav ili viđenje nečega. Dijete na ovaj način osim što izražava svoj vlastiti stav, bogati rječnik, stupa u interakciju sa odraslima, ali i vršnjacima te ukoliko se radi o skupini djece, tada je moguće uočiti i različite stavove i viđenja te je moguće mijenjanje vlastitih. Ukoliko se ova faza provodi u odgojno-obrazovnoj skupini, to je izvrsna prilika da djeca svoja znanja i mišljenja integriraju i konstruiraju ili potencijalno rekonstruiraju. Vrlo je važno da djeca međusobno komuniciraju i svakodnevno stupaju u interakciju s vršnjacima i sa odraslim osobama, a odrasli moraju kreirati inovativne sadržaje koje će nuditi djeci (Vonta i Balič, 2011).

8. ZAKLJUČAK

Jezična djelatnost čitanja nužna je svakoj osobi za svakodnevno funkcioniranje u društvu kao i za učenje i zabavu. Čitanje se uči postupno, stoga je važno stvoriti čitateljske navike već u ranom djetinjstvu. Odrasle osobe uključene u odgoj i obrazovanje djeteta trebaju na zanimljiv i privlačan način predstaviti i kontinuirano nuditi knjigu kako bi potaknuli stvaranje čitateljskih navika. Osim obogaćivanja rječnika, čitanje pruža dobrobiti usvajanja novih informacija i znanja, razvijanje vještine slušanja te oblikovanje novih stavova. Uz dobro čitanje naglas moguće je potaknuti i osvijestiti misaone procese, probuditi emocije i potaknuti maštu djece slušatelja.

Najznačajnija uloga u poticanju stvaranja čitateljskih navika pripada roditeljima, odgajateljima i učiteljima kao djetetovom prvom okruženju. Stoga su informiranost i osobna uvjerenja ključni za uspješnu implementaciju knjige u dan i život djeteta. Odrasli koji ustraju na stvaranju čitateljskih navika svjesni su svoje uloge i motivirani za bogaćenje djetetovog života čitanjem. Uz neposredno poticanje čitanja, neizostavno je osigurati primjereno okruženje jer ukoliko je sredina u kojoj dijete boravi poticajna, zdrava na emocionalnoj razini, puna ljubavi i razumijevanja, dijete će imati priliku ostvariti svoj puni potencijal (Šego, 2009).

Važno je knjigu prikazati i djetetu ponuditi na zanimljiv i prirodan način, a ne silom i protiv volje djeteta. Takvim načinom upoznavanja knjige dijete može stvoriti negativne osjećaje prema knjizi i čitanju. Čitanje treba biti spontano i pratiti djetetove interese, potrebe i mogućnosti. Upravo promišljenom i kvalitetnom ponudom knjiga te zanimljivim i privlačnim prikazom sadržaja moguće je osigurati okruženje i situacije u kojima dijete želi sudjelovati samoinicijativno. Angažiranošću odraslih te unutar sigurne i kvalitetne okoline te poticajnih i kreativnih uvjeta dijete će postupno zavoljeti knjigu i uključivati ju u svoj svakodnevni život na razne načine.

9. LITERATURA

1. Ada, A.F., Campoy, F.I., Vrtarić Jakoplić, D. i Šavora, B. (2011). Kreativni načini čitanja i doživljaja slikovnica (transformativni dijaloški proces, procesna drama, vođeno čitanje). *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66), 4-7.
2. Andrešić, D. (2010.). Kako dijete govori? razvoj govora i jezika, najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi : priručnik za roditelje, odgojitelje, pedijatre i sve koji prate razvoj djece Buševac: Planet Zoe
3. Apel, K.; Masterson, J. J. Jezik i govor. Lekenik: Ostvarenje, 2004.
4. Crnković, M. (1990). Dječja književnost. Zagreb: Školska knjiga
5. Crnković, M., Težak, D. (2002.): Povijest hrvatske dječje književnosti; od početaka do 1955. godine. Zagreb: Znanje d.d.
6. Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije, U: Javor, R (ur.), Kakva je knjiga slikovnica. Zagreb: Knjižnice Grada Zagreba. str. 12-16.
7. Čudina-Obradović, M. (2003). Igrom do čitanja: Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. Zagreb: Školska knjiga.
8. Čudina-Obradović, M. (2014.). Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja. Zagreb: Golden marketing
9. Čunović, K. i Stropnik, A. (2015). Nacionalna kampanja "Čitaj mi!" – primjer partnerstva i usklađenosti udruga. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 58 (1-2), 103-120.
10. Hameršak, M., Zima, D. (2015). Uvod u dječju književnost. Zagreb: Leykam international, d.o.o.
11. Manguel, A. (2001.), Povijest čitanja, Prometej, Zagreb.
12. Martinović, I. i Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), 39-63.
13. Miočić-Stošić, A. i Lončarić, D. (2012). Rana stimulacija mozga i kognitivne sposobnosti djece predškolske dobi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (70), 28-30.
14. Moomaw, S., Hieronymus, B. (2008). Igre čitanja i pisanja: Aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu. Buševac: Ostvarenje.

15. Pavličević-Franić, D. (2005). Komunikacijom do gramatike : razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika. Zagreb: Alfa
16. Peti – Stantić, A. (2019). Čitanjem do (spo)razumijevanja : od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb: Naklada Ljevak.
17. Petrović-Sočo, B. (1997). Dijete, odgajatelj i slikovnica: akcijsko istraživanje. Zagreb: Alinea.
18. Radonić, M. i Stričević, I. (2009). Rođeni za čitanje: promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi. *Paediatrica Croatica*, 53, 7-11.
19. Rosandić, D. (2005). Metodika književnoga odgoja. Zagreb: Školska knjiga
20. Slikovnica prva knjiga djeteta na adresi https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf
21. Stričević, I. (2006). Čitajmo im od najranije dobi. www.hkdrustvo.hr/datoteke/130?session_id
22. Stričević, I. (1995). Suradnja s roditeljima u dječjoj knjižnici Mogućnosti i perspektive. *Društvena istraživanja*, 4 (4-5 (18-19)), 587-599.
23. Šauperl, L. (2007). Čitanje djeci rane dobi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13 (48), 22-23.
24. Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju. *Govor*, 26 (2), 119-149.
25. Težak, D. i Čudina-Obradović, M. (2005). Priče o dobru, priče o zlu : priručnik za razvijanje moralnog prosuđivanja u djece. 3. izd. Zagreb : Školska knjiga.
26. Visinko, K. (2005). Dječja priča: povijest, teorija, recepcija i interpretacija. Zagreb: Školska knjiga.
27. Vonta, T. i Balič, F. (2011). Upoznavanje djece sa slikovnicama i knjigama. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66), 2-3.
28. Zalar, D., Boštijančić, M. i Schlosser, V., (2008). Slikovnica i dijete: kritička i metodička bilježnica 1. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.